

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE
FAKULTA ARCHITEKTURY
15121 ÚSTAV PROSTOROVÉHO PLÁNOVÁNÍ

Oponentní posudek k disertační práci

Téma:

KOMPAKTNÍ MĚSTO A VOLNÁ KRAJINA

Doktorand:

Mgr. Bc. Jindřich Felcman

Školitel:

Prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.

Oponent:

Prof. ing. arch. Petr Hruša

Doktorand se snaží pro kvalitu územního plánování najít a aplikovat metodu - pro nalezení optima plošného rozvoje měst střední velikosti; a to hodnocením dvěma metodami:

Kompaktností města v kombinaci s dostupností volné krajiny a vyrovnání se s analýzami veřejné dopravy ve vazbě na plošný rozvoj města.

1. První metoda spočívá ve vztahu výzkumu ke dvěma základním principům

I. kompaktnosti města, II. dostupností volné krajiny.

I. kompaktnost města je v práci logicky se nabízejícím kontrapunktem k tzv. volné krajině. Kompaktností doktorand myslí (z fraktální analýzy) na rozdíl od obecně přejímané charakteristiky jeho **vymezení na základě „roztřepenosti“ tvarů zastavěného území.**

S kompaktností, práce naznačuje, že souvisí i demografický vývoj bydlení. Na něj jako na jednu ze základních funkcí podle postulátů vycházejících z funkcionálních teorií zónování je zde uváděno východisko jiné „kompaktnosti“; totiž jako to, na co lze zcela jinak navazovat. **Práce uvádí jiné východisko – kontrastní k tomu, co znamená neuzavřenější tvar, a tedy na to, co znamená nejpřímější vazbu na nezastavěné území s rekreací ve volné krajině.**

Otázka rekreace je fenomén v podstatě ale sociální, s principy hledání geometrických parametrů urbanismu i krajiny na rozdíl od kulturně obdělávajícího zemědělného „šanovaání“ přímo nesouvisející. Doktorand to však hodnotí pozitivně jako antitezi ke kompaktnosti města versus k roztahování zástavby do volné krajiny.

To, co je z hlediska zkoumání doktoranda méně akcentované, je smysl pro věcnější nastolení anamnézy krajiny i města. To znamená např. rozpominání se na to, že zde i symboly kulturního vymezení se v krajině mají věcný základ a že skrze ně lze vůči tomu proměnit orientovanou redundanci pro jinak obtížně uchopitelnou krajinu ve věcnou souvislost.

Ta jako poměr vnitřní soustředěné in_formace (kompaktní město) a maximální entropie (volná krajina) je vyjadřováním snahy o využití nevyužitě možnosti kombinací a zdrojů; ty míchá, ale nechrání fenomén této jiné „urbanizace“ před ztrátou vlivem poruch civilizace.

Z těchto premis se z hlediska oponentury nabízí mnohé otázky:

- *Jako poruchu civilizace lze/a nebo nelze považovat zmíněnou migraci do neregulované suburbie i na venkov podle radiál? Nelze to brát jako projev zdánlivě jiné – ale ve výsledku podobně jako projevy hrubé i průmyslové negativní „kontraurbanizace“?*

Podle doktorské práce jako odpověď na tuto otázku zřejmě nastupuje výrazně **úloha hlavně „přírody“ jako krajiny**: ve smyslu takzvaně blahodárného rekreačního okraje urbanistické kompaktnosti, ale **takové, která by měla** tím, že umožňuje i v jádrovém území města nadýchat se vzduchem, uvolnit se a udržet se ve formě, a tak si odpočinout“, **percepce krajiny zamezit suburbanizaci**. Podle této práce percepce právě v suburbii narůstal za posledních 20 let nejvíce počet obyvatel. To je pro doktoranda východisko, kdy argumentuje, že výzkumy mluví o negativních dopadech na psychiku v území s vyššími hustotami, tedy v jádrovém území. Vychází z toho, že v nejhustěji obydleném území se obyvatelé bouřili vůči všemu, co signalizuje intenzivnější rozvoj; to ale platí i tam, kde se podle výše uvedených skutečností rozvinula nízkopodlažní zástavba.

II. dostupnost volné krajiny.

Dostupnost krajiny, v našem nahlíženém pojetí krajiny považuje doktorand za závislou na tvaru a velikosti zastavěného území a to hodnotí jako zásadní východisko pro způsob plánování a určování velikosti zastavěného území. Dostupnost volné krajiny doktorand předjímá jako anticipaci hodnoty dobrého bydlení. Jestliže vezmeme alternativní hodnocení, co je volná krajina k uvedené citaci J. Demka, které neurčitě mluví o „specifickém vývoji“, pak se nabízí etymologické vyhodnocení krajiny jako toho, co je vůči urbanizovanému tedy více civilizovanému území města filosoficky vzato v postatě opravdu víceméně „jen“ na okraji. Doktorskou prací proponovaný princip evoluční ontologie navazuje na kritizovanou metodu indukce. Doktorand explicitně vyjadřuje to, že vychází z empirie, z empirických studií percepce přírodního „prostředí“ obyvateli města jako území rekreace a jejich subjektivně hodnoceným psychickým stavem.

- *V rozvoji úvah kolem výzkumných otázek s preferovanou radikálností jiného než kompaktního uspořádání se nabízí otázka, zda je právě dostupnost krajiny tolik ovlivňující městský rozvoj v souvislosti s bydlením, založená na stálém pobytu v předmětném území a chápání se jeho hodnot, tedy i krajiny?*
- *Ale zde, má-li být krajina nosný ukazatel, je vůbec ještě možný rovněž princip geometrie s proměnou Věci a Místa prostřednictvím čeho teprve dochází proměny kvantity v kvalitu? Je to vůbec možné pro nezastavěné území v jakékoli obecněji neverifikovatelné kvalitě?*

Výzkum disertační práce je založen právě na dichotomii území zastavěného versus území nezastavěného. V nezastavěném území tak znovu vystupuje téma odvozené jakoby automaticky z funkčního zónování, tedy téma části krajiny pro rekreační využívání. Krajina města v doktorské práci dává vymezenější rámec než je např. původně pro „krajinu“ typické – divoký nezurbanizovaný okraj města. To, co jde za anamnézou, jde za rozpomínáním se na to, co je tady za identifikovatelným věcným okrajem. „Za“ zde znamená otázku na to, kde není cílem spojení funkcí stejného; je to založeno i na **rozdílech poslání té či oné krajiny, která nemůže**

být také v souvislosti s nákladnou údržbou (je zde nezodpovězená otázka jakou?) pouze nenázornou rekreací.

- *Je zde tak možný nějaký názorný cíl, spočívající zejména na tom, co je posláním krajiny, tedy toho, co všechny názorně jako obec a společenství spojuje, tedy na tom, co má pro to svou ná_zornost?*

Zřejmě jde tady o jasněji vyjádřenou „názornost“ a to takovou názornost, která je ale vždy utvářena věcně uchopitelně, ke kompaktnímu městu proporcionálně, tedy bez primárního jen masově přijímaného a jaksi automaticky pocitového určení hodnoty – tj. jaksi jen a priori z funkce rekreace v krajině a v ní z provozování svévolně „svobodných“ činností, jako je zejména sport anebo pouhá zábava.

Co je z teorie architektury města, neboli urbanismu odvozeno jako cenné, co za něco stojí, má axiologický smysl vztahů nejenom ve vztahu zábavy v modu „člověk a příroda“, ale i u modu pro urbanismus nosného „člověk a člověk a společenství“.

Tak už i ne jeden paměti hodný prvek, nejenom dům, ale profesně i lidsky dobře zvládnuté místo uprostřed volné i městské krajiny přestává být jen hmotnou či funkční stránkou budování krajiny města, je nejen tématem, ale je doslova „réma“ **profesní zodpovědnosti.**

- *V otázce zodpovědnosti ovšem doktorand předpokládá překvapivou tezi, a je zde na ni otázka ve smyslu, že teze opravdu znamená, že kutil je východisko jako ten, který je omezen historií vývoje a jen v rámci drobných úprav postupuje vpřed – to je podstatou darwinovského gradualismu?*

Jako „filosofické východisko“ - vývod, že přírodní výběr vrstev přírodní (rozumějme, že podle doktoranda jakoby automaticky asi jediné správné?) územní struktury, tedy že přirozenou kulturní krajinu vytvářejí navrstvená uspořádání přírodní, tedy že urbanismus má být jen nej povrchnější vrstvou přidanou přírodě jako produkt přirozeného vývoje – zde kutilsky, tedy diletantsky založeným vrstvením, je pozoruhodně ojedinělý. Zde v oponentním vidění slohu v urbanismu zaujímá ústřední pozici architektura ve smyslu "moneo" - paměti, odpovídající tomu, že i my stavíme intuitivní "zápisy" dějin města, nikoli volné přírodní krajiny, niž bychom museli budovat místa z paláců.

A takto objevujeme spolu s Hansem Jonase kritické otázky po statutu tvorby hodnot, a to i epistemologicky, což by do vědecky založené doktorské práce jistě mělo jako zdroj objektivizovaného poznání patřit. Jonasova **etika zodpovědnosti** už podle výše zmíněného memetického vzoru (analogicky ke genetickému kódu) předpokládá i u nosné urbanistické práce entelechii druhu architekta – **urbanisty; toho spojuje s obcí a obecným názorem ideová vazba v jeden duchovní komplex.** Kutila naopak nespojuje s obecně platnými ideami žádaná etická náročnost ani riziko technické moci soustředěné v lidských rukou. Podle Hanse Jonase právě u „nekutila“, nikoli pouze u inženýra nastupuje z heuristiky strachu ze zodpovědnosti i profesionálně daná anamnéza uspořádanosti v souladu s odkazy s historie a přednost pojmu principu před kutilsky většinou se projevující úlisnou lahodností.

Tady to znamená velmi kritický postoj oponenta k této části induktivně dovozovaným vývodům v práci; spíše všem jiným než těm, ve kterých krystalizuje řád, zákon obce, ale taky sloh, tedy uměleckým.

Doporučení doktoranda spočívá tedy snad v tom, že: obračejme se nadále raději pouze k východiskům jakoby hlavně či jen sociálně „dojmologickým“?

Pak profesní popis a řešení území od architekta, který by vycházel i z pokory vědomí toho, jak nedokonale architekti, to znamená i urbanisté, svou práci vykonávají, ani v chybném způsobu prezentací musí být pro prezentaci a řešení potřeb obce méně produktivní?

- *Jak potom ale chápat vztah hodnot a účelů – kdy účel má být odpověď na profesionální otázku (i doktorskou) „ k čemu? “ Vždyť to, co je jen bez hodnot obsaženo jako imanentní uvnitř účelů, je to, co odpovídá fenoménům přání a chtění?*

2. Druhým nositelem výzkumných metod jako je efektivita veřejné dopravy,

je pak vyrovnání se s analýzami ovládající plošný rozvoj města.

Z analýz dopravních vzorců, zejména s dostupností cílů s nadmístním významem - to znamená dojížděky - doktorská práce odvozuje důležitost sociální charakteristiky domácností. Oproti mixu funkcí lokálního významu je tato dostupnost v souvislosti se společenským statutem odvozeným z dopravních prostředků dalším dezurbanizačním prvkem. Naopak, jestliže za urbanizační lze na základě zkoumání doktorské práce považovat limit cca 800 m a čas 10 min. chůze, pak kvalita urbanizace souvisí také s možností volby pěší dopravy.

Pokud jde o dopravně společenské kritérium, pak člověk se podle něj nevymezuje pouze ve vztahu k příruční jsoucnosti, jak se vztáhnout fyzicky, tedy dopravit k onomu okraji svého pobytu jakožto bydlení. S bydlením v pravém slova smyslu pobytu, tedy s trvalým pobytem člověka coby pod Nebem a na Zemi, nikoli s dopravou souvisí vztah urbanismu k vesmíru nebo na vztahu ke společnosti, a taky na silném vztahu k dějinám. Sama dopravní analýza v doktorské práci hodnotící vliv MHD na vlastní urbanistické utváření nemůže být podle oponentury jako zdaleka ne jediná nebo jedna z hlavních coby určujících.

- *Lze z hodnot urbanismu jinými, například dopravními kritérii něco vydělovat, jakoby bylo možno se k nim skrze vyvýšení technologie (zde dopravy) nějak jinak než z podstaty vrátit..?*

Závěrem:

Oponentuře k doktorské práci jde o ověření hypotéz, zejména těch, které staví výzkum ne až tak na urbanitě, ale na vědecko technickém hledání komplexnosti městské entity.

Oponent, i když odhlédl od využitelnosti pro takzvanou praxi, se shoduje s významem práce, jen se neshoduje se závěry, konkrétně s tím, že závěry jsou více méně induktivní (to znamená, že zobecňující záležitosti až nahodile příruční“).

Podmínky kvality rozvoje jsou podle práce související s tvarem vymezeného zastavění území, kdy geografický tvar ovlivňuje dostupnost krajiny, tvary prostupující do krajiny vykazují lepší hodnoty vazby na krajinu, dostupnosti volné krajiny jsou pro bydlení mezi městy rozdílné.

- *Vliv geografického tvaru na dostupnost krajiny je poznatek hodný za povšimnutí; otázka je, zda tzv. dostupnost krajiny je jako premisa skutečných hodnot urbanismu relevantní?*

Ve smyslu teoretického posuzování má doktorská práce rysy induktivního přístupu - v odvozování hlavního prostoru města z výše zmíněné v podstatě příruční reality – rekreačního potenciálu a podobných, často v plánování města *a posteriori* zobecňovaných a z nich dále jen ad hoc odvozovaných induktivních závěrů.

Doktorand cíleně a z hlediska zaměření své práce zasvěceně a doloženě poukazuje k jiným, méně obecnějším ukazatelům, než je dnes nově znovu hledaný poukaz k hodnotě zastavěného území a jeho charakteru. Oponentura by v této souvislosti přivítala přesah takového, v podstatě setrvačně plánovacího myšlení do větší urbanistické, a tedy i eticko estetické hodnoty. Přitom práce nabízí více pozoruhodných jiných podnětů pro neprostorově, tj. v pravém smyslu slova méně archi_tektonicky chápaný urbanismus, který by to, co má

PROF. ING. ARCH. PETR HRŮŠA

doktorand asi na mysli, dále v dalších objektivně vědeckých bádáních nejen metodicky ale i teoreticky mohl podpořit.

Je tedy díky této doktorské práci na co navazovat a po zodpovězení uvedených otázek práci doporučuji ke kladnému přijetí.



V listopadu 2018

Prof. Ing. arch. Petr Hruša